

Bilge Nur DOĞAN GÜLDENOĞLU* 

TÜRKÇENİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİNE YÖNELİK ÖYKÜ KİTAPLARINDAKİ KARAKTER ÇERÇEVELERİ	CHARACTER REPRESENTATIONS IN STORYBOOKS USED FOR TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE
<p>ÖZET</p> <p>Dil öğretiminde farklı araçların kullanılması, dil becerilerinin gelişimi için önemlidir. Bu doğrultuda etkili bir araç olarak öne çıkan öykülerin öncelikle çocukların yaş, gelişim ve dil düzeylerine uygun biçimde yapılandırılmış olması gerekmektedir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen okur, öyküdeki olayları karakterler aracılığıyla anlamlandırmaktadır. Bu nedenle karakterler, çocuğun öyküye ilgi duymasını sağlayarak metni istekle okuyup anlama çabasına girmesi böylece dil öğretimi sürecinin desteklenmesi için önemli görülmektedir. Bu önem doğrultusunda çalışmada, PIKTES kapsamında hazırlanan Salih ve Aslı serilerindeki öykü kitaplarında yer alan karakterlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla toplam 20 öykü kitabındaki karakterler içerik çözümlemesiyle analiz edilerek karakterlerin genel özellikleri, geliştirilme yolları, kişilik özellikleri ve mesleklerine yönelik bulgular sıklık tabloları eşliğinde sunulmuştur. Sonuç olarak iki seride yer alan karakterlerin daha çok durağan özellik gösterdiği; konuşmaları, davranış ve eylemleri, yazarın ve diğer karakterlerin yorumuyla geliştirildiği; sadece olumlu kişilik özellikleriyle sunulduğu ve erkek karakterlerin daha fazla meslekte kurgulandığı belirlenmiştir. Çalışma sonuçlarının Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan öykü kitaplarının karakter çerçevelerinin durumunu ortaya çıkarması, kitapların niteliğinin geliştirilmesine yönelik güncelleme çalışmaları ve yeni öykülerin üretilmesi için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.</p> <p>Anahtar kelimeler: Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi, PIKTES öyküleri, çocuk edebiyatı, karakter</p>	<p>ABSTRACT</p> <p>The use of diverse instructional tools in language teaching plays an important role in supporting the development of linguistic skills. In this context, stories are considered an effective resource when they are structured in accordance with children's age, developmental characteristics, and language proficiency levels and when they reflect situations from everyday life. For learners of Turkish as a foreign language, the events in a story are largely interpreted through its characters. Therefore, characters are important in attracting children's interest, encouraging engagement with the text, and supporting the comprehension process. This study examines the characters featured in the Salih and Aslı story series prepared within the scope of the PIKTES. Characters in 20 storybooks were analyzed using content analysis, and findings on their general characteristics, development methods, personality traits, and occupations were presented in frequency tables. Results indicated that characters were predominantly static, portrayed only with positive traits, and that male characters were associated with a wider range of occupations. It is believed that the study results, by revealing the state of character frameworks in storybooks prepared for teaching Turkish as a foreign language, will guide efforts to update the books and produce new stories.</p> <p>Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, PIKTES stories, children's literature, character</p>

* Dr. Öğr. Üyesi, Polis Akademisi, Yabancı Diller ve Türkçe Öğretimi Bölümü, Ankara/Türkiye. / Asst. Prof., Police Academy, Department of Foreign Languages and Turkish Language Teaching, Ankara/Türkiye. E-mail: bilgenur.doganguldenoglu@pa.edu.tr

Giriş

Yabancı dil öğretimi günümüzde yalnızca bireyin dil yeterliğini geliştirmeye yönelik bir süreç olarak değil; akademik başarı, toplumsal uyum, kültürlerarası etkileşim ve eğitimde fırsat eşitliğiyle doğrudan ilişkili çok boyutlu bir alan olarak ele alınmaktadır. Etkileşim süreçlerinin sağlanabilmesinde doğru bir iletişim kanalına duyulan gereksinim de yabancı dil öğretiminin önemini ortaya çıkarmaktadır (Göçer, 2017). Bu bağlamda doğru ve etkili bir iletişimle topluma uyumun sağlanabilmesi için Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik çalışmalar sürdürülürken son yıllarda yaşanan göç süreçleriyle özellikle okul çağındaki çocukların eğitim sistemine katılmasında öğretim sürecini destekleyen kaynakların niteliğinin önemi de vurgulanmaktadır. Süreçte dil girdisinin sunulmasında ders kitapları, metinler, görsel-işitsel uyaranlar, dijital uygulamalar, oyun temelli etkinlikler gibi çeşitli öğretim kaynaklarından yararlanılmaktadır. Bu kaynaklar, sözcük öğretimi ve dil yapılarının pekiştirilmesi açısından yararlı olmakla birlikte öğrenenin metinle kurduğu anlam ilişkisini de desteklemektedir. Bu noktada metinler, dil öğretiminde ayrıcalıklı bir konuma sahiptir (Dilidüzgün, 2025; Güneş, 2013; İltar & Açık, 2019; Özdemir & Eroğlu, 2022; Şahin & Domazetova, 2023; Tekin & Polatcan, 2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ele alınan metinlerin, yalnızca dil yapılarının aktarımı için değil çocuğun dilsel, duyuşsal, bilişsel gelişimi ile sosyal katılımını da desteklemek için kullanıldığı bilinmektedir. Uslu-Üstten ve Haykır (2019) süreçte kullanılan edebî metinlerin, hedef dilin öğretilmesinde okurun metinle iletişime geçmesine olanak tanıdığı ve kültür taşıyıcılığı yaptığını belirtmektedir.

Çocuklara yönelik öykülerin dil öğretiminde etkili bir araç olarak kullanılabilmesi, bu metinlerin çocukların yaş, gelişim ve dil düzeylerine uygun biçimde yapılandırılmasına bağlıdır. Bu bağlamda öykülerde kullanılan dilin açık ve yalın; anlatımın çocuğun dikkat süresine uygun, olay örgüsünün günlük yaşamdan kesitler sunan bir bütünlüğe sahip olması ile okurun merak duygusunu devindirmesi temel ölçütler arasında yer almaktadır (Aslan, 2019; Baş, 2012; Dilidüzgün, 2018; Güneş, 2013; Sever, 2019; Sever & Aslan, 2012). Bu özelliklerin metin içinde çocuğa nasıl aktarıldığı ise öykünün temel taşıyıcı unsurları olan karakterler aracılığıyla somutlaşmaktadır. Bu doğrultuda öykülerdeki karakterlerin özellikleri, dil öğrenme sürecinin niteliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Çocuk öykülerinde karakterler, kurgunun aktarımını sağlayan, çocuğun metinle kurduğu ilişkinin merkezinde yer alan temel aracı öğelerdir. Çocuk okur, öyküde karşılaştığı olayları karakterler aracılığıyla anlamlandırmaktadır. Bu nedenle karakterler, çocuğun öyküye ilgi duymasını sağlayan, okuma isteğini destekleyen ve metinle duygusal bir bağ kurmasına olanak tanıyan başat unsur olarak değerlendirilmektedir (Aslan, 2019; Baş, 2012; Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Dilidüzgün, 2018; Saltık, 2012; Sever, 2013). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini desteklemek amacıyla hazırlanmış öykülerde de karakterlerin bu işlevinin çok daha önem kazandığı düşünülmektedir. Çünkü çocuk, sınırlı bir dil girdisi bağlamında sunulan metni, karakterlerin davranış ve yaşantıları, kişilik özellikleri, sunulduğu meslekler aracılığıyla bağlam içinde anlamlandırabilmektedir. Bu doğrultuda Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış çocuk öykülerindeki karakter çerçevelerinin incelenmesi önemli bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Çocuk edebiyatı kitaplarındaki karakterlerin genel özelliklerinin açık-kapalı ve durağan-devingen olma açısından ele alındığı bilinmektedir. Açık (iyi geliştirilmiş) karakterler; farklı özellikleriyle okura çok yönlü biçimde tanıtilen, öykü boyunca belirgin özellikler sergileyen

karakterlerdir. Kapalı (geliştirilmemiş) karakterler de sınırlı özelliklerle sunulan, çoğunlukla tek bir işlevi yerine getiren ve derinlemesine geliştirilmeyen karakterler olarak tanımlanmaktadır. Devingen karakterler ise öykü sürecinde yaşadıkları olaylar doğrultusunda duygu, düşünce veya davranışlarında değişim gösterirken durağan karakterler, kurgunun başından sonuna kadar belirgin bir değişim yaşamayan karakterlerdir. Karakterlerin geliştirilmesinde ise konuşma yoluyla, davranış ve eylemleriyle, fiziksel özellikleriyle, diğer karakterlerin ve yazarın yorumuyla olmak üzere beş geliştirme yolu ele alınmaktadır (Sever, 2019). Çocuk okurun karaktere öykünebilmesi, onu örnek alabilmesi, inandırıcı ve yaşama yakın bulabilmesi açısından özellikle açık ve devingen karakterlerin varlığı önem taşımaktadır. Ayrıca karakterlerin geliştirilmesinde birden fazla geliştirme yolunun kullanılması da önemli görülmektedir. Bununla birlikte çocuk öykülerinde karakterlerin çocuğa görelilik ilkesine uygun biçimde kurgulanması, karakterlerin çocuk ve yaşam gerçekliğini yansıtmaması da temel ölçütler arasındadır (Aslan, 2019; Baş & Ucuşsatar, 2020; Dilidüzgün, 2018; Mutlu & Set, 2021; Sever, 2013).

Bu çerçevede ilgili çalışma, Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi (PIKTES) kapsamında hazırlanıp Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Salih ve Aslı Serilerindeki öykü kitaplarını karakter çerçeveleri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Böylece bu araştırma, Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik araçların geliştirilmesinde çocuk edebiyatının temel ilkelerinin ne ölçüde dikkate alındığına, öykülerin karakterler açısından güçlü ve eksik yanlarına ilişkin somut veriler sunmasıyla önemli görülmektedir. Ayrıca çalışma sonuçlarının Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan öykü kitaplarının karakter çerçeveleri açısından var olan durumunu ortaya çıkarması, kitapların niteliğinin geliştirilmesi, güncellenmesi ve öğretim süreçlerinde kullanılacak yeni öykülerin hazırlanması açısından yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Belirtilen amaç ve önem doğrultusunda çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır: Salih ve Aslı Serilerinde yer alan toplam 20 öykü kitabındaki karakterlerin (a) genel özellikleri, (b) geliştirilme yolları, (c) kişilik özellikleri, (d) sunulduğu meslekler nelerdir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli ve Veri Kaynağı

Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin desteklenmesine yönelik öykü kitaplarındaki karakter çerçevelerinin incelenmesini amaçlayan bu araştırma, tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Karasar (2017) tarama modelini, bir durumu veya nesneyi olduğu şekliyle belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli olarak tanımlamaktadır. Araştırmanın veri kaynağını PIKTES kapsamında hazırlanmış Salih ve Aslı Serilerindeki toplam 20 öykü kitabı oluşturmaktadır. İlgili öykü kitaplarına yönelik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. İncelenen Öykü Kitapları

Kitabın Adı	Kitabın Kodu	
1. Salih Okula Başlıyor	SOB	Editörler: Nuray ÇEVİK-Dr. Serap SAYDIM
2. Salih Evde	SE	
3. Salih Köyde	SK	Yazarlar: Nuray ÇEVİK vd.
4. Salih’in Bayram Ziyareti	SBZ	
5. Salih Oyun Oynuyor	SOO	https://piktes.gov.tr/Dosyalar/Materyal/
6. Salih Hasta	SH	
7. Salih Tabiat ve Hayvan Müzesinde	STHM	
8. Salih’in Bir Günü	SBG	
9. Salih Çarşıda	SÇ	
10. Salih’in Seyahat Günlüğü	SSG	

11.	Aslı'nın Yeni Arkadaşları	AYA	Editör: Nuray ÇEVİK
12.	Aslı Uçurtma Şenliğine Gidiyor	AUŞG	Yazarlar: Nuray ÇEVİK-Aslı
13.	Aslı'nın Hayvan Dostları	AHD	AKINCILAR
14.	Aslı'nın Mevsimler Hayali	AMH	
15.	Aslı'nın Uzay Yolculuğu	AUY	https://piktes.gov.tr/Dosyalar/Materyal/
16.	Aslı'nın Sürprizi	AS	
17.	Aslı Tiyatroya Gidiyor	ATG	
18.	Aslı Kütüphanede	AK	
19.	Aslı Trafik Kurallarını Öğreniyor	ATKÖ	
20.	Aslı Yıl Sonu Gösterisinde	AYSG	

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanmasında öykü kitapları doküman incelemesiyle ele alınırken analiz sürecinde içerik çözümlemesinden yararlanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgularla ilgili yazılı metinlerin analiz edilmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2021). İçerik çözümlemesi ise belirli ölçütlerle bir metnin daha küçük içerik kategorileriyle özetlenip kodlandığı (Balcı, 2001), metni anlam açısından sınıflandırıp sayılara dönüştüren ve çıkarımlarda bulunmaya olanak sağlayan (Tavşancıl & Aslan, 2001) sistematik bir teknik olarak tanımlanmaktadır.

Verilerin toplanması ve analizi sürecinde, araştırmacı tarafından geliştirilen dört farklı çizelge kullanılmıştır. Bunlardan ikisinde ilk iki alt amaç için alanyazın doğrultusunda belirlenen başlıklar temel alınarak kodlamalar yapılmıştır. Karakterlerin genel özellikleri için her karakterde “kapalı-açık” ve “devingen-durağan” olma özelliklerinde birer işaretleme yapılırken karakter geliştirme yollarında birden fazla işaretlemenin yapılması gerekmiştir. Örneğin bir karakter hem davranış ve eylemleriyle hem de konuşma yoluyla geliştirilmişse, her iki geliştirme yolu da o karakter için işaretlenmiştir.

Üçüncü ve dördüncü alt amaç olan karakterlerin kişilik özellikleri ve mesleklerinin belirlenmesine yönelik çizelgelerde ise tümevarımsal bir anlayış yeğlenmiştir. Bu çizelgelerde önceden belirlenen başlıklar yerine, çözümleme sürecinde elde edilen veriler doğrultusunda ilgili çerçeve oluşturulmuştur. Böylece her karaktere ilişkin tüm özellikler öncelikle ayrı ayrı çözümleme çizelgelerinde işaretlenmiş, sürecin sonunda ise benzer özellikler birleştirilmiştir.

Araştırmada çözümleme birimi “karakter” olarak belirlendiği için herhangi bir ayırım yapılmadan öykülerdeki tüm karakterler ayrıntılı olarak incelenmiştir. Geray (2006) da içerik analizinde kişi veya karakter özelliklerinin birim olarak ele alındığını belirtmektedir. Bu doğrultuda yapılan çözümlemede ulaşılan veriler, sıklık tabloları eşliğinde ilgili serilerin karşılaştırmalı olarak incelenmesiyle ve alanyazın tanıklığında tartışılarak sunulmuştur.

Güvenirlilik

Çalışmadaki uygulama güvenirliliği için incelenen öykülerin %20'si olan dört öykü eş zamanlı olarak farklı bir araştırmacı tarafından incelenmiş ve uygulamacılar arasındaki güvenirliliğin (uyuşum yüzdesinin) hesaplanmasıyla elde edilen sonuç %92 olarak belirlenmiştir. Sosyal bilimlerde güvenirlilik değerinin %80 olmasının yeterli ve kabul edilebilir olduğu bilinmektedir (Tavşancıl & Aslan, 2001).

Bulgular

Bu bölümde araştırmada incelenen öykülerdeki karakter çerçevelerine yönelik elde edilen bulgular alt amaçlar doğrultusunda ve çizelgeler eşliğinde sunulmuştur.

Karakterlerin Genel Özellikleri

Salih ve Aslı Serilerindeki öykülerde yer alan karakterlerin genel özellikleri “kapalı-açık” ve “devingen-durağan” olma açısından Tablo 2’de sunulmaktadır.

Tablo 2. Karakterlerin Genel Özelliklerinin Dağılımı

Öykünün Kodu	Karakterlerin Genel Özellikleri					
	Kapalı	Açık	Toplam	Devingen	Durağan	Toplam
SOB	2	3	5	2	3	5
SE	3	2	5	-	5	5
SK	2	4	6	-	6	6
SBZ	5	6	11	-	11	11
SOO	4	5	9	1	8	9
SH	3	5	8	1	7	8
STHM	9	7	16	4	12	16
SBG	4	4	8	4	4	8
SÇ	9	3	12	1	11	12
SSG	5	2	7	5	2	7
Toplam	46	41	87	18	69	87
AYA	6	4	10	6	4	10
AUŞG	4	6	10	5	5	10
AHD	1	5	6	5	1	6
AMH	2	7	9	-	9	9
AUY	3	3	6	1	5	6
AS	3	6	9	2	7	9
ATG	3	3	6	6	-	6
AK	1	4	5	1	4	5
ATKÖ	2	5	7	4	3	7
AYSG	4	11	15	8	7	15
Toplam	29	54	83	38	45	83

Tablo 2’ye bakıldığında incelenen 20 öykü kitabında, toplam 170 karaktere ulaşıldığı ve bunlardan 87’sinin Salih Serisi’nde, 83’ünün de Aslı Serisi’nde yer aldığı görülmektedir. Karakterlerin genel özellikleri ele alındığında, Salih Serisi’ndeki 87 karakterden 46’sının kapalı, 41’inin açık karakter olduğu belirlenmiştir. Aynı karakterlerin “devingen-durağan” olma özelliklerine bakıldığında 69’unun durağan, 18’inin devingen olduğu görülmektedir. Aslı Serisi’ndeki toplam 83 karakterden ise 54’ünün açık, 29’unun kapalı özellikte kurgulandığı görülürken 45’inin durağan, 38’inin de devingen olduğu bulgulanmıştır.

İki seriye genel olarak bakıldığında karakterlerin daha çok durağan özellikte olduğu görülmektedir. Ancak her ne kadar iki seride daha çok durağan karakterler belirlenmiş olsa da Aslı Serisi’ndeki devingen karakter sayısının ($n: 38$), Salih Serisi’ndeki devingen karakter sayısından ($n: 18$) belirgin ölçüde fazla olması vurgulanması gereken önemli bir bulgudur. Bunun yanında karakterlerin kapalı ve açık olma özellikleri açısından da iki serinin farklılaştığı görülmektedir. Salih Serisi’nde daha çok kapalı karakterler ($n: 46$) belirlenirken Aslı Serisi’nde ise daha çok açık karakterlerin ($n:54$) yer aldığı bulgulanmıştır.

Karakterlerin Geliştirilme Yolları

Karakterlerin geliştirilme yolları beş başlık altında Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3. Karakterlerin Geliştirilme Yollarının Dağılımı

Öykünün Kodu	Karakter Geliştirme Yolları					Toplam
	Davranış ve Eylemleriyle	Konuşma Yoluyla	Fiziksel Özellikleriyle	Diğer Karakterlerin Yorumuyla	Yazarın Yorumuyla	
SOB	5	3	-	-	5	13
SE	4	2	-	-	5	11

SK	6	4	-	-	6	16
SBZ	8	8	-	-	11	27
SOO	7	8	-	-	9	24
SH	6	5	-	-	8	19
STHM	1	14	1	8	9	33
SBG	6	7	-	1	8	22
SÇ	3	8	-	1	12	24
SSG	1	1	-	6	2	10
Toplam	47	60	1	16	75	199
AYA	5	9	-	1	9	24
AUŞG	10	6	-	-	10	26
AHD	6	5	-	-	6	17
AMH	5	7	-	-	9	21
AUY	3	4	-	-	6	13
AS	8	7	-	2	9	26
ATG	4	6	-	-	6	16
AK	5	4	-	-	5	14
ATKÖ	7	6	-	-	7	20
AYSG	15	10	-	7	15	47
Toplam	68	64	-	10	82	224

Tablo 3'e göre hem Salih Serisi'nde ($n: 75$) hem de Aslı Serisi'nde ($n: 82$) karakterlerin en çok “yazarın yorumuyla” geliştirilmiş olduğu görülmektedir. Salih Serisi'nde ikinci olarak “konuşma yoluyla” ($n: 60$) ve üçüncü olarak “davranış ve eylemleriyle” ($n: 47$) karakter geliştirme yollarının kullanıldığı belirlenmiştir. Aslı Serisi'ne bakıldığında da aynı iki geliştirme yolunun daha fazla kullanıldığı görülürken az bir farkla “davranış ve eylemleriyle” ($n: 68$) karakter geliştirme yolunun “konuşma yoluyla” ($n: 64$) geliştirme yolundan fazla olduğu belirlenmiştir. Bu bulguyu “diğer karakterlerin yorumuyla” karakter geliştirme yolu izlemektedir. Salih Serisi'nde 16, Aslı Serisi'nde ise 10 kez “diğer karakterlerin yorumuyla” geliştirilen karakter belirlenmiştir. Öykülerde en az kullanılan karakter geliştirme yolu da yine iki seri için ortaklık göstermektedir. Aslı Serisi'nde “fiziksel özellikleriyle” geliştirilen herhangi bir karakter belirlenmezken Salih Serisi'nde ise sadece bir kez bu geliştirme yolunun kullanıldığı görülmüştür.

Karakterlerin Kişilik Özellikleri

Öykülerdeki karakterlerin kişilik özellikleri Tablo 4'te, 12 başlık altında sunulmaktadır.

Tablo 4. Karakterlerin Kişilik Özelliklerinin Dağılımı

Öykünün Kodu	Kişilik Özellikleri												Toplam
	Mutlu/Neşeli	Heyecanlı	İlgili/Sevgi gösteren/Anlayışlı	Dışa dönük/Cana yakın/Konuşkan	Kültürel etkinliklere duyarlı	Saygılı	Yardımsız/Ev işlerine yardım eden	Doğaya-hayvanlara duyarlı	Sorumluluk sahibi/Çalışkan	Şaşkın	Meraklı	Fikir alan/Söz hakkı tanyan/Sorumluluk veren	
SOB	1	1	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5
SE	2	-	3	2	2	1	1	-	3	-	-	-	14
SK	6	2	6	6	3	-	6	-	-	-	-	1	30
SBZ	18	-	24	20	-	6	5	-	-	-	-	-	73
SOO	6	1	3	11	1	12	12	-	4	-	-	-	50
SH	2	-	7	2	3	11	1	-	-	-	-	-	26
STHM	12	-	5	11	8	5	-	10	-	6	-	-	57
SBG	12	-	10	5	4	17	7	-	8	-	-	-	63
SÇ	10	2	7	7	-	5	17	1	5	-	1	4	59
SSG	12	1	5	7	9	-	-	-	1	-	5	1	41
Toplam	81	7	71	73	30	57	49	11	21	6	6	6	418
AYA	6	3	2	9	2	2	5	-	1	-	11	1	42
AUŞG	23	4	5	6	10	14	12	5	2	-	4	4	89
AHD	19	3	3	3	-	7	6	29	-	-	3	2	75
AMH	9	-	6	9	-	-	4	3	3	-	-	3	37

AUY	-	1	10	13	5	9	4	-	-	1	-	2	45
AS	6	1	20	5	2	10	21	-	7	1	-	4	77
ATG	9	8	1	4	7	4	10	6	5	6	8	1	69
AK	5	2	8	6	13	6	5	1	7	-	7	-	60
ATKÖ	4	-	1	12	1	11	-	-	7	4	4	8	52
AYSG	14	5	2	9	15	13	1	9	13	-	-	4	85
Toplam	95	27	58	76	55	76	68	53	45	12	37	29	631

Tablo 4’te bazı kişilik özellikleri birden fazla özelliği içermektedir. Bunun nedeni yöntem bölümünde de belirtildiği gibi benzer kişilik özelliklerinin birlikte ele alınmasıdır. Örneğin “Dışa dönük/Cana yakın/Konuşkan” kişilik özellikleri analiz sürecinde ayrı ayrı işaretlenirken tüm analiz sürecinin sonunda, tüm öykülerde bu üç kişilik özelliğinin aynı durumlarda ve aynı karakterlerde görüldüğünün belirlenmesiyle tümevarımsal bir anlayış doğrultusunda birleştirilmesi yoluna gidilmiştir.

Belirlenen kişilik özelliklerine bakıldığında, öncelikle 20 öyküdeki karakterlerin tamamen olumlu özelliklerle kurgulanmış olması vurgulanması gereken önemli bir bulgudur. Hiçbir karakter olumsuz bir kişilik özelliğinde (Örneğin, yardımsever veya çalışkan olmayan) kurgulanmamıştır. İki seri için sıklık açısından belirgin biçimde öne çıkan kişilik özelliğinin ise “Mutlu/Neşeli” (Salih Serisi $n=81$, Aslı Serisi $n=95$) olduğunu belirtmek gereklidir. Bu kişilik özelliğini Salih Serisi için “Dışa dönük/Cana yakın/Konuşkan” ($n=73$) ve “İlgili/Sevgi gösteren/Anlayışlı” ($n=71$) kişilik özellikleri takip etmektedir. Aslı Serisi’nde ise benzer biçimde “Dışa dönük/Cana yakın/Konuşkan” ($n=76$) kişilik özelliği, karakterlerde en sık görülen ikinci kişilik özelliği olurken aynı sıklıkla “Saygılı” ($n=76$) kişilik özelliğinin de belirlenmesi, bu serinin farklılaşan bir özelliğidir.

Öykülerde en az görülen kişilik özelliklerinin ise Salih Serisi için “Şaşkın”, “Meraklı”, “Fikir alan-Söz hakkı tanıyan-Sorumluluk veren” ($n=6$), “Heyecanlı” ($n=7$), “Doğaya-hayvanlara duyarlı” ($n=11$) özellikler olduğu belirlenmiştir. Aslı Serisi için de benzer bir durum söz konusudur. Bu seride de en az görülen kişilik özellikleri arasında “Şaşkın” ($n=12$), “Heyecanlı” ($n=27$), “Fikir alan-Söz hakkı tanıyan-Sorumluluk veren” ($n=29$), “Meraklı” ($n=37$) özellikleri belirlenmiştir.

Bunun yanında Salih Serisi’nde ($n=11$) en az belirlenen kişilik özelliklerinden biri olan “Doğaya-hayvanlara duyarlı” kişilik özelliğinin ise belirgin bir artışla Aslı Serisi’ndeki ($n=53$) karakterlerde yer bulması da önemli bir bulgudur.

İki seriye yönelik öne çıkan farklılıklar incelenmeye devam edildiğinde, “Kültürel etkinliklere duyarlı”, “Sorumluluk sahibi/Çalışkan” ve “Fikir alan/Söz hakkı tanıyan/Sorumluluk veren” kişilik özelliklerinin Aslı Serisi’ndeki sıklıklarının Salih Serisi’nden önemli ölçüde fazla olduğu görülmektedir. Bu kişilik özelliklerinin belirlenmesi sürecinde ise kitap-gazete okuyan/okumayı seven, satranç oynayan, tiyatroya/müziğe/sanata ilgi duyan, kütüphaneye/müzeye/tarihi yerlere/farklı ülkelere giden karakter özellikleri “Kültürel etkinliklere duyarlı” başlığı altında ele alınmıştır. Kendi sorumluluklarının farkında olan, araştırma yapan ve derslerine çalışkan karakter özellikleri ise “Sorumluluk sahibi/Çalışkan” başlığında; çevresindekilerin fikrini alan, onlara söz hakkı tanıyıp çeşitli sorumluluklar veren karakter özellikleri de “Fikir alan/Söz hakkı tanıyan/Sorumluluk veren” başlığı altında sunulmuştur.

Karakterlerin Meslekleri

Öykülerdeki karakterlerin meslekleri ve bu mesleklerde kurgulanan karakterlerin cinsiyetleri Tablo 5’te sunulmaktadır.

Tablo 5. Karakterlerin Mesleklerinin Dağılımı

Öykünün Kodu	Meslekler	Cinsiyet
SOB	Öğretmen	Kadın
SE	-	-
SK	-	-
SBZ	-	-
SOO	-	-
SH	Doktor, eczacı	Erkek, kadın
STHM	Müze görevlisi	Erkek
SBG	Öğretmen	Kadın
SÇ	Berber, manav, kasap, şoför	Erkek, erkek, erkek, erkek
SSG	-	-
Toplam	8 (Farklı meslek*)	
AYA	Aşçı, öğretmen	Kadın-erkek, kadın
AUŞG	Öğretmen, şoför	Kadın, erkek
AHD	-	-
AMH	Öğretmen	Kadın
AUY	Astronot	Kadın
AS	Öğretmen, okul müdürü, aşçı	Kadın, erkek, kadın-erkek
ATG	Öğretmen, oyuncu, veteriner	Kadın, belirtilmemiş, erkek
AK	Bilim insanı, aşçı	Belirtilmemiş, kadın-erkek
ATKÖ	Öğretmen, polis	Kadın, kadın-erkek
AYSG	Öğretmen, sunucu, okul müdürü	Kadın, kadın, erkek
Toplam	10 (Farklı meslek*)	

Tablo 5’te incelenen her öyküde geçen meslekler belirtilirken toplam sayıda* ise her meslek bir kez sayılmıştır. Bu doğrultuda Salih Serisi’nde sekiz, Aslı Serisi’nde ise 10 farklı meslek, karakterler yoluyla öykülerde yer bulmuştur.

Öykülerdeki çocuk karakterler öğrenci olarak kurgulandıkları için onlara tabloda yer verilmemiş, sadece yetişkin karakterlerin meslekleri sunulmuştur. Ancak çocuk karakterlerin gelecekte olmak istedikleri meslekleri belirttikleri *Salih Çarşıda* öyküsünde Salih “itfaiyeci”, arkadaşı Meltem ve kardeşi Kadir “polis” olmak istediklerini dile getirmişlerdir. Bu meslekleri yapan karakterler doğrudan öyküde yer almadığı, sadece çocukların hayali olarak bir cümlede geçtiği için tabloda ilgili öykünün karşısında “polis ve itfaiyeci” yer almamaktadır. Ayrıca “bilim insanı ve oyuncu” olarak doğrudan bir karakter kurgulanmadığı için tabloda cinsiyet karşılığı “belirtilmemiş” olarak yer almaktadır.

Anne ve babaların meslekleri ele alındığında, Salih Serisi’ndeki hiçbir öyküde Salih’in anne ve babasının mesleklerine yönelik bir açıklamaya yer verilmediği belirlenmiştir. Ancak Aslı Serisi’nin ilk kitabı olan *Aslı’nın Yeni Arkadaşları* öyküsünde Aslı’nın anne ve babasının aşçı olduğu, mahallelerinde kendi lokantalarında çalıştıkları belirtilmiştir. Bu nedenle tabloda “aşçı” mesleğinin karşılığında cinsiyet olarak “kadın-erkek” ifadesi kullanılarak her ikisinin de yer aldığı gösterilmiştir. Benzer bir durum *Aslı Trafik Kurallarını Öğreniyor* öyküsünde, okula gelen hem kadın hem erkek polislerin varlığıyla görülmüştür.

Öykülerdeki karakterlerin meslekleri cinsiyet açısından ele alındığında, her iki seride “öğretmen” karakterlerin kadın olması vurgulanması gereken önemli bir bulgudur. Ancak mesleklerdeki cinsiyet dağılımında benzerlik sağlanmamış, erkek karakterlerin daha fazla meslekte kurgulandığı belirlenmiştir. Tablo 5’e bakıldığında “eczacı, aşçı, öğretmen, polis, astronot,

sunucu” olmak üzere altı mesleğin kadın karakterler, “doktor, müze görevlisi, berber, manav, kasap, şoför, aşçı, okul müdürü, veteriner, polis” olmak üzere 10 mesleğin de erkek karakterler yoluyla sunulduğu görülmektedir. Ayrıntılandırmak gerekirse, yetişkin kadın karakterlerin aslında dört meslekte kurgulandığı önemle belirtilmelidir. Bunun nedeni *Aslı'nın Uzay Yolculuğu* öyküsündeki kadın astronotun Aslı olmasıdır. Kurguda okuduğu bir kitap doğrultusunda astronot olan Aslı, kedisıyla birlikte uzayda yolculuk yapar. *Aslı Yıl Sonu Gösterisinde* öyküsündeki kadın sunucu da yine Aslı karakteridir. Bu doğrultuda yukarıda da belirtildiği gibi yetişkin erkek karakterlerle sunulan mesleklerin (10), kadın karakterlerin mesleklerinden (4) önemli ölçüde fazla olduğu bir kez daha vurgulanabilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde Salih ve Aslı Serisi öykülerindeki karakterlere yönelik ulaşılan sonuçlar, alt amaçlar doğrultusunda ayrı başlıklarda sunulmuş ve alanyazın tanıklığında tartışılmıştır.

Karakterlerin Genel Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmada 20 öykü kitabının incelenmesiyle toplamda 170 karaktere ulaşılmıştır. Bunlardan 87'sinin Salih Serisi'nde, 83'ünün Aslı Serisi'nde yer almasıyla öykülerde geliştirilen karakter sayılarının benzer olduğu görülmüştür. Bu karakterlerin öncelikle genel özelliklerine yönelik sonuçlara serinin kendi içinde bakıldığında, Salih Serisindeki karakterlerin “kapalı” ve “açık” olma özelliklerinin benzer sıklıklarda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna karşın Aslı Serisinde kapalı ve açık karakterler arasındaki sıklık farkının belirgin biçimde açıldığı görülmektedir. Bu bağlamda seriler karşılaştırıldığında, Salih Serisindeki karakterlerin daha çok kapalı özellikte oldukları görülürken Aslı Serisinde daha çok açık karakterlerin kurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Seriler arasındaki bu fark, Aslı Serisi için olumlu bir sonuç ortaya çıkarmaktadır. Bilindiği gibi çocuk edebiyatı eserlerindeki karakterler ne kadar iyi geliştirilirse başka bir deyişle “açık” olma özelliği gösterirlerse, o kadar okur tarafından tanınır ve içselleştirilebilirler. Alanyazında yapılan çalışmalarda (Aslan, 2019; Baş & Ucuzsatar, 2020; Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Çinpolat, 2018; Sever, 2019) çocuk edebiyatı kitaplarındaki karakterlerin iyi geliştirilmiş olmasının çocuğun karakterlerle etkileşime girip onlara öykünmesini destekleyen önemli bir özellik olduğu vurgulanmaktadır. Benzer biçimde Kurudayıoğlu vd. (2013) de özellikle ilköğretim öğrencilerinin özdeşleştikleri karakterlere ilgi duyduklarını ve değişim gösteren özellikteki karakterlerin çocukları daha çabuk etkilediğini belirtmişlerdir.

Bu bağlamda çocuk okurun, öykülerde farklı özellikleriyle tanıtilen “açık” karakterlerden etkilenip okuma sürecinde onlarla bağ kurabileceği bilinmektedir. Böylece okurun kendisinden veya çevresindekilerden bazı izler bularak kendi yaşamıyla bağdaştırdığı karakterleri daha çok sevmesi, onları daha iyi tanımak istemesi, merak etmesi dolayısıyla da serinin diğer kitaplarıyla daha istekle buluşmak istemesine olanak yaratılabilir. Başka bir deyişle örtük olarak çocuğun okuma sürecine daha istekle katılmasına ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinin desteklenip okuma becerisinin gelişimine olanak sağlanabilir. Bu bağlamda çocukla buluşturulan her metinde olduğu gibi Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanan öykülerde de karakterlerin genel özelliklerine önem verilmesinin gerekliliği, iyi geliştirilmiş (açık) karakterlerin varlığının dil öğretimi sürecinin desteklenmesi için önemli olduğu bir kez daha vurgulanabilir.

Salih Serisindeki öykülerde karakterlerin daha fazla kapalı olma özelliği gösterirken belirgin bir farkla Aslı Serisinde bu özellikteki karakter sayısının azalmasının nedeninin ise Salih Serisindeki öykülerin daha önce (2019'da) yazılmasından kaynaklanmış olabileceği

düşünülmektedir. Aslı Serisi daha sonra (2021’de) hazırlandığı için önceki seride görülen bu eksikliğin düzeltilmesi yoluna gidilerek karakterlerin daha iyi geliştirilip okura sunulmuş olabileceği düşünülmektedir.

Karakterlerin genel özellikleri doğrultusunda ele alınan diğer özellikte ise “durağan-devingen” olma durumları incelenmiştir. Bunun sonucunda her iki seride durağan özellikteki karakterlerin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Salih Serisindeki karakterlerin durağan ve devingen olma sıklıkları arasında önemli bir fark varken bu farkın Aslı Serisinde biraz daha azaldığı görülmüştür. Başka bir deyişle Aslı Serisinde devingen karakter sayısının daha fazla olması olumludur. Ancak sonuçta her iki seride de durağan özellikteki karakterlerin sayıca fazla olması, çocuklara seslenen kitaplardaki karakterler için olumlanan bir özellik değildir. Alanyazında çocuk kitaplarının okurlarını yaşama hazırlamaya yönelik önemli bir gücünün olduğu bu bağlamda yaşam ve çocuk gerçekliğine uygun kitapların çocuklarla buluşturulmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Aslan, 2019; Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Destegüloğlu, 2024; Mutlu & Set, 2021; Sever, 2013; Türkel & Çetinkaya, 2019). Dolayısıyla öykü boyunca değişim göstermeyen karakterlerin çocuk ve yaşam gerçekliğine yeterince uygun olamayacağı, karakterin kurgu içinde yaşayacağı olumlu veya olumsuz değişimlerin karakteri daha gerçekçi, yaşama yakın kılabilceği düşünüldüğünde, incelenen öykülerde durağan karakter sayısının daha fazla olması olumsuz bir sonuç olarak belirtilebilir. Fakat yukarıda da belirtildiği gibi Aslı Serisindeki devingen karakter sayısının Salih Serisine göre önemli ölçüde artması, yeni geliştirilen karakterlerde bu duruma dikkat edilmeye çalışıldığının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

İnceleme sırasında karakterlerin öykü içindeki duygu değişimleri, yeni kararlar almaları, ilk kez olduğu belirtilen bir ortama katılmaları veya karşılaştıkları yeni durumlar “devingen” özellik çerçevesini ortaya çıkarmıştır. Öyküler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sürecinde kullanılmasına yönelik hazırlandığından, her öyküdeki kurgu sınırlı tutulmuş bu nedenle karakterlerin duygu ve davranışlarındaki devingenlik özelliğinin sunulabilmesi için yeterince kurgusal derinlik sağlanamamıştır. Bu nedenle karakterlerin devingenlik özellikleri de daha yüzeysel biçimde kendini göstermektedir. Ancak buna karşın yine de devingen özellik gösteren karakterlerin öykülerdeki varlığının ve özellikle sonradan hazırlanan Aslı Serisindeki devingen karakterlerin sayısındaki artışın alanyazınla tutarlı bir çaba olduğu düşünülmektedir.

Karakterlerin Geliştirilme Yollarına İlişkin Sonuçlar

Karakterlerin geliştirilme yollarına yönelik sonuçlara bakıldığında, alanyazında belirtilen beş karakter geliştirme yolundan dördünün incelenen öykülerde kullanıldığı görülmüştür. Bu sonuç çocuk kitaplarındaki karakterlerin geliştirilmesinde birden fazla yolun kullanımının önemli olduğunun belirtildiği çalışmalarla (Baş & Ucuşsatar, 2020; Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Karakoç-Öztürk, 2020; Saltık, 2012; Sever, 2019) tutarlık göstermektedir.

Yapılan incelemede en çok kullanılan karakter geliştirme yolunun Salih ve Aslı Serisi için ortak olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Her iki seride en çok “yazarın yorumuyla” karakter geliştirme yolunun kullanıldığı belirlenmiştir. Bunun nedeni incelenen tüm öykülerde yazar anlatıcının yer almasıdır. Başka bir deyişle öykülerde geliştirilen tüm karakterler öncelikle yazarın dilinden okurla buluşturulmaktadır. Bu sonucu “konuşma” ile “davranış ve eylemleriyle” geliştirilme yolları izlemektedir. Bu iki karakter geliştirme yolunun da sıklıkla kullanılmış olması, öykülerdeki karakterlerin sadece yazarın yorumuyla değil, kurgu sürecindeki konuşmaları, davranışları, eylemleriyle anlatıldığının göstergesidir. Aynı zamanda bu sonuç, karakter incelemelerinin

yapıldığı çalışmalarla (Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Karakoç-Öztürk, 2020) tutarlık göstermektedir. Dördüncü sırada ise yine her iki seri için “diğer karakterlerin yorumuyla” karakter geliştirme yolunun kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Baş ve Ucuzsatar (2020) da karakter incelemelerinde, bu yolun en az kullanıldığını ancak kullanım sıklığının daha fazla olmasının, kurgudaki davranışların diğer karakterlerin düşünceleriyle onaylanabilir/reddedilebilir olması ve bu bağlamda karakterlerin çok boyutlu biçimde tanınmasına olanak sağlanması için önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Aslı Serisinde hiç kullanılmayan, Salih Serisinde de sadece bir kez kullanılan “fiziksel özellikleriyle” karakter geliştirme yolunun daha çok okulöncesi döneme seslenen çocuk kitaplarında yer bulduğu bilinmektedir. Elde edilen bu sonuç, okulöncesi döneme yönelik çocuk edebiyatı eserlerinde fiziksel özellikleriyle geliştirilen karakterlerin sayıca fazla olması (Baş & Ucuzsatar, 2020), ilkokul ve/veya ortaokul düzeyine yönelik çocuk edebiyatı kitaplarının incelendiği çalışmalarda ise fiziksel özellikleriyle geliştirilen karakterlerin en az sayıda olduğunun belirlenmesiyle (Çetinkaya & Çetinkaya-Edizer, 2022; Karakoç-Öztürk, 2020) tutarlık göstermektedir.

Karakterlerin Kişilik Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

İncelenen öykülerdeki karakterlerin kişilik özelliklerine bakıldığında ise ulaşılan en önemli sonucun tüm karakterlerin olumlu özelliklere sahip olduğunun belirlenmesidir. Oysa yapılan çalışmalarda (Doğan-Güldenöglü, 2018; Mutlu & Set, 2021; Sever, 2013; Yılmaz & Kılıç, 2015) belirtildiği gibi idealize edilmiş kişilik özellikleri, karakterlerin inandırıcılığının azalmasına neden olmakta ve bu bağlamda okurun ilgili karakterlerle bağ kurmasını zayıflatmakta, kurgunun yazınsal niteliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu çalışmada belirlenen 170 karakterden hiçbirinin olumsuz bir özelliğinin olmaması, yaşam gerçekliğine uygun olmayan bir niteliğin ortaya çıktığını düşündürmektedir. Oysa çocuklarla buluşturulan metinlerin onları yaşama hazırlama özelliği ele alındığında, yaşamdaki bazı zorlukları veya olumsuz kişilik özelliklerine sahip insanların yaşadıklarını örnekleyen karakterlerin varlığı, kurgunun inandırıcılığı güçlendirebilecek hatta olumsuz kişilik özelliğindeki karakterlerin varlığıyla çözüm üreten, sorgulayan karakterlerin de kurguda yer almasına olanak yaratabilecek bir niteliktir. Böylece okur benzer özellikteki kişilerin yaşamda var olduğunu, bu durumlarla karşılaştığında neler yaşayabileceğini/yapabileceğini öykündüğü karakterler yoluyla okuma sürecinde duyumsayabilecektir. Öykülerde baş kişi olan Salih ve Aslı'nın tamamen olumlu özelliklerle geliştirilmesi, çocuk okura bu karakterlerin örnek olması için özellikle tercih edilmiş olabilir. Bu bağlamda “sorumluluk sahibi-sorumluluk veren, doğaya-hayvanlara ve kültürel etkinliklere duyarlı” kişilik özelliklerinin Aslı Serisindeki artışı olumlu bir sonuç olarak vurgulanmalıdır. Ancak öykülerde yer alan hiçbir karakterin olumsuz kişilik özelliğinin bulunmaması, karakterlerin inandırıcılığının yeterince önemszenmediğini düşündürmektedir.

Belirtildiği gibi incelenen öyküler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlandığı için sınırlı bir içerikte ve sınırlı dil yapılarıyla kurgulanmıştır. Bu doğrultuda kurgunun kısa tutulması nedeniyle sadece olumlu kişilik özelliklerinin sunulmasına yönelik bir seçim yapılmış olabileceği düşünülse de bu durum yeterli bir gerekçe olarak görülememektedir. Çünkü öykünün kısa ya da uzun olması doğrudan bir neden olarak görülemezken en azından birkaç öyküde olumsuz kişilik özelliğine sahip birkaç karaktere yer verilebileceği düşünülmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi öykülerde sunulacak olumsuz kişilik özellikleri, kurgunun

zedelenmesinden öte sağlamlaşmasına, yaşam ve çocuk gerçekliğine yaklaşmasına dolayısıyla okur ve karakter arasındaki bağın güçlenmesine olanak sağlayabilecek bir özelliktir. Çocuğa uygun bir dil ve içerikle sunulan olumsuz kişilik özellikleri üzerinden karakterler çözüm yolu üretip bu olumsuzlukla başa çıkmaya çalışabilir böylece okura doğru örnek olabilir veya olumsuz bir kişilik özelliğinden kurgu içinde uzaklaşan, olumlu kişilik özellikleri edinen devingen karakterler de ortaya çıkabilir.

Özetlemek gerekirse, çocuklara seslenen öyküler Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik hazırlanmış olsalar da dil öğretimine katkı sağlarken çocuk ve kitap arasındaki etkileşimi doğru temeller üzerine atıp karakter ve çocuk arasındaki bağın desteklenmesinde karakterlerin inandırıcılığının önemsenmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Karakterlerin Mesleklerine İlişkin Sonuçlar

Çalışmada ele alınan karakterlerin incelenen son özelliklerine bakıldığında, her iki seride farklı mesleklerde geliştirilen karakterlerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İki seri karşılaştırıldığında ise Aslı Serisinde daha fazla mesleğe yer verildiği görülmüştür. Yetişkin karakterler “eczacı, aşçı, öğretmen, polis, doktor, müze görevlisi, berber, manav, kasap, şoför, okul müdürü, veteriner” meslekleriyle sunulurken çocuk karakterler yoluyla da “astronot, sunucu, itfaiyeci” meslekleri kurguda yer bulmuştur. Turhan ve Baş (2019) da çocuk edebiyatında karakterler aracılığıyla çeşitli mesleklere yer verildiğini ve bu bağlamda okura örnek oluşturabilecek mesleki rollerin sunulduğunu belirtmektedir.

İki seride ortaklaşan önemli bir sonuç “öğretmen” karakterinin kadın olarak sunulmasıdır. Bu sonuç, çocuğa seslenen kitaplarda “öğretmen” mesleğinin genel olarak kadın karakterler üzerinden kurgulanmış olmasıyla tutarlıdır. Doğan-Güldenöglü (2018) tarafından çocuk romanlarının incelendiği çalışmada da kadın karakterlerin daha çok öğretmen olarak kurgulandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç çocukla daha çok iletişim kuran evdeki anne karakterinin, okuldaki öğretmenle bağdaştırılmasına yönelik bilinçli bir seçim olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca tüm öykülerdeki kadın karakterlerin sadece “öğretmen, eczacı, aşçı, polis” meslekleriyle kurgulandıklarının görülmesiyle kadın karakterlerin mesleklerindeki çeşitliliğin erkek karakterler kadar olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç, çocuk edebiyatı kitaplarındaki karakterlerin incelendiği çalışmalarda kadın karakterlerin erkek karakterlerden daha az meslekle sunulduğunun belirlenmesiyle (Emir vd., 2022; Özkanca, 2018; Serttaş, 2019) tutarlık göstermektedir. Oysa Sever ve Aslan (2012), çocuk edebiyatı kitaplarında çağdaş yaşamın gereklerine uygun biçimde, kadına ve erkeğe yüklenen anlam arasında farklılık olmamasının gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu vurgu, sadece sunulan meslekler açısından değil yaşamdaki tüm değişkenlerle ilişkili olup okura örnek olunması bağlamında dile getirilmektedir.

Bunun yanında Aslı'nın anne ve babasının mesleklerinin belirtilmesi (aşçı) ancak Salih'in anne ve babasına yönelik böyle bir bilgiye Salih Serisindeki hiçbir öyküde yer verilmemesinin önemli bir sonuç olduğu düşünülmektedir. Öykülerde anne ve baba karakteri geri planda tutulmayarak birçok öyküde kurgulanmıştır. Böyle bir kurguda anne ve babanın mesleğine yönelik hiçbir özelliğin olmaması da bu iki karakterin yeterince iyi geliştirilmediğini ve okura örnek olma anlamında eksik yanlarının kalabileceğini gösteren bir diğer önemli sonuçtur.

Tüm sonuçlar çocuk edebiyatı yapıtlarındaki karakterlerin sahip olması gereken özellikler bağlamında özetlendiğinde, Salih ve Aslı Serilerindeki karakterlerin bazı açılardan eksikliklerinin olduğu belirtilebilir. İncelenen kitapların türünün öykü olması ve Türkçenin yabancı dil olarak

öğretimine yönelik hazırlandıkları için sınırlı bir kurgu ve dil yapısı içermeleri nedeniyle karakterlerde belirlenen eksik yanların gözden kaçmış olabileceği düşünülmektedir. Ancak çocuk ve kitap arasındaki etkileşimin gücü ve önemi düşünüldüğünde, koşullar ne olursa olsun onlarla buluşturulacak her kitabın çocuk edebiyatının temel ilkelerine uygun, çocuğa göre bir nitelikte geliştirilmesinin yaşamsal olduğu vurgulanmalıdır. Süreçte kurgulanan karakterler öncelikle çocuğun yaşama ilişkin duyarlık edinmesine, okuma alışkanlığını geliştirip kitabı istek ve merakla okumasına, sonraki okumalar için güdülenmesine böylece farkında olmadan Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenme sürecine katkı sağlamasına olanak yaratabilecek özellikte olmalıdır. Aynı zamanda kapsayıcı eğitim bağlamında çocuklara sunulan öykülerin yalnızca dil öğretimi işleviyle değil, çocukların yaşama hazırlanmasına katkı sağlayan yazınsal araçlar olarak önemle ele alınmasının bu bağlamda öykülerdeki karakterlerin işlevlerinin göz ardı edilmemesinin gerekliliği de bir kez daha vurgulanmalıdır. Bu nedenle Salih ve Aslı Serilerine yönelik güncelleme çalışmalarının yapılması, bu sırada araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda karakterlerin daha kapsamlı bir çalışma sonucunda yeniden geliştirilmesi, süreçte farklı alan uzmanlarının da görüşlerinin alınması önerilmektedir. Ayrıca bu çalışma kapsamında ulaşılan sonuçlar ele alınarak Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılmak üzere çocuklara seslenecek yeni kitapların hazırlanmasında, kurgudaki karakterlerin öneminin göz önünde bulundurulması, bu bağlamda geliştirilen karakterlerin temel ölçütlere uygunluğunun sağlanması, araştırma kapsamında sunulan bir diğer öneridir. Son olarak araştırmacılar tarafından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yararlanan farklı türdeki kitapların “sözcükler, dil yapıları, tema ve kazanımlar” açısından incelendiği birçok çalışmaya rastlanırken ilgili kitaplardaki kurgunun sunumunda başat bir yeri olan karakterlerin incelendiği çalışmalara yeterince yer verilmediğinin görülmesiyle karakter çerçeveleri bağlamında da inceleme çalışmalarının yapılması önerilmektedir.

Extended Abstract

The teaching of Turkish as a foreign language is increasingly recognized as a multidimensional process that supports not only linguistic competence but also social integration and intercultural communication. In this context, children's stories serve as valuable instructional resources by promoting language development alongside cognitive, emotional, and social growth. Characters are particularly important because young readers interpret events and construct meaning through their experiences. For learners of Turkish as a foreign language, well-developed characters can enhance comprehension, motivation, and engagement with texts. Although previous studies have examined vocabulary, grammar, themes, and instructional materials in teaching Turkish as a foreign language, the characteristics of fictional characters have received limited attention. Addressing this gap, the present study investigated the character representations in the Salih and Aslı story series developed as part of the PIKTES project.

The study examined the characters in twenty storybooks in terms of their general characteristics, development methods, personality traits, and occupational representations. It also evaluated the extent to which these features reflect the principles of children's literature, support the teaching of Turkish as a foreign language, and inform the development of future instructional materials.

The study employed a descriptive survey design and used document and content analyses. The data consisted of 20 storybooks, including 10 from the Salih series and 10 from the Aslı series. Characters served as the unit of analysis, and all characters in the stories were examined. General

characteristics and character development methods were analyzed using established frameworks in children's literature, whereas personality traits and occupations were identified inductively. Characters were classified as open or closed and as dynamic or static. To ensure reliability, twenty percent of the storybooks were independently coded by a second researcher, yielding an inter-rater agreement of 92%.

The analysis identified 170 characters, including 87 in the Salih series and 83 in the Aslı series. Notable differences emerged between the two series. While closed characters slightly outnumbered open characters in the Salih books, the Aslı series featured considerably more open characters. Similarly, although static characters predominated in both series, dynamic characters were more common in the Aslı books. These findings suggest that the later series provides greater opportunities for character development and reader engagement. However, the predominance of static characters across both series may limit the portrayal of personal growth, emotional development, and behavioral change within the narratives.

The findings regarding character development methods showed that four of the five commonly recognized techniques were employed in the storybooks. In both series, authorial commentary was the most frequently used approach to presenting characters. Dialogue and the portrayal of characters through their actions and behaviors were also commonly employed, whereas comments from other characters were less frequent. Physical descriptions were almost absent, appearing only once in the Salih series and not at all in the Aslı series. The use of multiple techniques suggests an attempt to construct multidimensional characters; however, greater balance among these methods could yield richer, more realistic character portrayals.

The analysis of personality traits produced one of the study's most notable findings. Across both series, all characters were portrayed exclusively through positive characteristics. Happiness, friendliness, kindness, helpfulness, responsibility, respectfulness, and sociability were among the most frequently identified traits, whereas no character displayed clearly negative or problematic characteristics. Although this approach may have been intended to provide positive role models for children, the absence of negative traits may limit the realism of the narratives. Previous research in children's literature suggests that believable characters often combine positive and negative qualities and that exposure to such complexity can help young readers develop empathy, social awareness, and problem-solving skills. In this respect, the idealized representation of all characters may reduce readers' opportunities to encounter more authentic social and emotional experiences. At the same time, some differences between the two series were observed. Compared with the Salih books, the Aslı series included a greater emphasis on responsibility, cultural participation, environmental awareness, and sensitivity toward animals, reflecting a broader range of desirable social values.

The examination of occupations assigned to adult characters identified eight different professions in the Salih series and ten in the Aslı series. Characters were represented in occupations such as teacher, doctor, pharmacist, cook, police officer, museum employee, driver, veterinarian, and school principal. In contrast, child characters occasionally expressed aspirations for future careers, including astronaut and firefighter. Despite this diversity, occupational representations displayed noticeable gender differences. Female characters were associated with a relatively limited range of professions, whereas male characters occupied a wider variety of occupational roles. Furthermore, all teacher characters were female, reflecting a traditional gender pattern frequently identified in children's literature. Another noteworthy finding was that Aslı's parents

were portrayed with identifiable occupations. In contrast, Salih's parents were not associated with any profession, indicating differences in the depth of character construction between the two series.

Taken together, the findings indicate that the Salih and Aslı storybooks possess both strengths and limitations from the perspectives of children's literature and foreign language education. The Aslı series appears to reflect improvements in the construction of open, dynamic characters and presents greater diversity of personality traits and occupations. However, both series continue to rely heavily on static, idealized character representations and exhibit gender imbalances in occupational portrayals. Since these storybooks are intended not only to support language learning but also to contribute to children's social, emotional, and cultural development, greater attention should be given to creating realistic, multidimensional, and developmentally appropriate characters. Future revisions of the existing series should take these findings into account and may benefit from interdisciplinary collaboration among specialists in children's literature, language education, and inclusive education. Moreover, future storybooks prepared for teaching Turkish as a foreign language should consider character construction as a fundamental component of both literary quality and pedagogical effectiveness. Such an approach may strengthen children's engagement with texts while simultaneously supporting language development and broader educational goals.

Kaynakça

- Aslan, C. (2019). *Çocuk Edebiyatı ve Duyarlık Eğitimi*. PEGEM Yayıncılık.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. PEGEM Yayıncılık.
- Baş, B. (2012). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. PEGEM Yayıncılık.
- Baş, B. & Ucuzsatar, N. (2020). Okul öncesi çocuk kitaplarındaki hayvan karakterlerin geliştirilme yolları açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 9(1), 336-353. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1025435>
- Çetinkaya, M. & Çetinkaya-Edizer, Z. (2022). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki öykü karakterlerinin çözümlenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 54, 1178-1196. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1131702>
- Çinpolat, E. (2018). Türkçe ders kitaplarında yer alan öykülerdeki kişilerin karakter özellikleri üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 6(4), 1016-1040. <https://doi.org/10.16916/aded.448580>
- Destegüloğlu, B. (2024). Kurgusal nitelikli çocuk kitaplarında ve öğrenci algılarında kötü karakterler. *Journal of Children's Literature & Language Education*, 7(1), 46-75. <https://doi.org/10.47935/ceded.1498037>
- Dilidüzgün, S. (2018). *Çağdaş Çocuk Yazını*. Tudem Yayınları.
- Dilidüzgün, Ş. (2025). *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi Uygulamalı Bir Yaklaşım*. Anı Yayıncılık.
- Doğan-Güldenoğlu, B. N. (2018). Çocuk romanlarındaki kadın karakter çerçevelerinin sosyal ve kültürel yaşamdaki yerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 17(2), 926-946. [doi.10.17051/ilkonline.2018.419343](https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.419343)

- Emir, M., Baysan M. P., Koyunoğlu, E. & Yükselen, A. (2022). 3-6 yaş resimli öykü kitaplarındaki kadın ve erkek karakterlerin mesleki açıdan incelenmesi. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 77-90. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1661094>
- Geray, H. (2006). *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Siyasal Kitabevi.
- Göçer, A. (2017). Türkçenin ikinci dil olarak öğretiminde iletişimsel yöntemin özellikleri, kullanımı ve işlevleri. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(4), 1-16. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3680648>
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, (1), 1-12. <https://doi.org/10.16916/aded.16014>
- İltar L. & Açık, F. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin türlerinin sınıflandırılması ve ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin değerlendirilmesi. *Türkiyat Mecmuası*, 29(2), 311-346. doi.10.26650/iuturkiyat.658073
- Karakoç-Öztürk, B. (2020). Yazınsal metinlerde yer alan karakter geliştirme yolları: Ortaokul Türkçe ders kitapları örneği. *OPUS Toplum Araştırmaları Dergisi*, 10(16), 6362-6391. <https://doi.org/10.26466/opus.690174>
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayıncılık.
- Kurudayıoğlu, M., Baş, B. & Aytan, N. (2013). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerin karakter eğitimi açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(4), 22-37. <https://doi.org/10.16916/aded.15992>
- Mutlu, H. H. & Set, G. (2021). Kişiler bakımından çeviri çocuk romanları ile yerli çocuk romanlarının karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(4), 1469-1487. <https://doi.org/10.16916/aded.943239>
- Özdemir, S. & Eroğlu, E. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapılan metin uyarlama çalışmalarının betimsel analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 11(4), 1613-1631. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2840110>
- Özkanca, M. (2018). *Çocuk dergilerinde toplumsal cinsiyet rolleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. On Dokuz Mayıs Üniversitesi.
- Saltık, O. (2012). Portakal adlı yapıtın tanıklığında çocuk edebiyatında karakterlerin geliştirilmesi üzerine bir inceleme. S. Sever vd. (Yay. Haz.) III. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s.463-466). Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Serttaş, Z. (2019). *Çocuk kitaplarındaki mesleklerin görünimleri ve ortaokula devam eden öğrencilerin bu mesleklere ilişkin algıları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve Edebiyat*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Tudem Yayınları.
- Sever, S. & Aslan, C. (2012). Çocuk edebiyatı yapıtlarında karakter çerçevesinin oluşturulmasında cinsiyet rollerinin sunuluşu. S. Sever vd. (Yay. Haz.) III. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiri Kitabı* içinde (s. 691-703). Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Şahin, H. & Domazetova, Z. (2023). Türkçenin İkinci/Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Metin Uyarlama. S. Alyılmaz vd. (Eds.), *Türkçenin İkinci/Yabancı Dil Olarak Öğretimi* içinde (s. 243-275). Duvar Yayınları.
- Tavşancıl, E. & Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. Epsilon Yayıncılık.
- Tekin, E. & Polatcan, F. (2023). Türkçenin İkinci/Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Okuma Becerisi. S. Alyılmaz vd. (Eds.), *Türkçenin İkinci/Yabancı Dil Olarak Öğretimi* içinde (s. 71-86). Duvar Yayınları.
- Turhan, O. & Baş, B. (2019). Kurgusal çocuk edebiyatının mesleki boyutu. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(1), 1-10. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/571724>
- Türkel, A. & Çetinkaya, M. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki öykü kişilerinin incelenmesi. M. Başaran vd. (Eds.). *VI. Yıldız Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi Bildiriler Kitabı* içinde (s. 1349-1362). Yıldız Teknik Üniversitesi Matbaası.
- Uslu-Üstten, A. & Haykır, T. (2019). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde metin seçimi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(3), 1633-1652. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1478744>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, O. & Kılıç, B. S. (2015). İdealize karakter bağlamında Elif Şafak'ın Sakız Sardunya'sı. T. Şimşek & B. V. Yıldız (Yay. Haz.) *II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı* içinde (s. 143-149). KBN Baskı.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma Beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0